

Koruma Altındaki Doğal Alana Zarar Verme Suçu (Milli Parklar Kanunu m.21)

Crime of Damaging Protected Natural Areas (Article 21 of the National Parks Law)

İlhan POLAT*

Öz

Çalışmamızda, çevreye karşı suçlardan biri olan ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 21'inci maddesinde düzenlenen, "koruma altındaki doğal alanlara zarar verme suçu" olarak ifade edebileceğimiz, suç incelenmiştir. Milli Parklar Kanunu'nun 14'üncü maddesinde koruma altına alınan bir alan veya bu alana bu özelliğini veren (ekolojik ve tabii ekosistem gibi) unsurlar üzerinde doğrudan etkisi olan ve bu alanların bu özelliğini yitirmesine neden olabilecek çeşitli eylemler sayılmak suretiyle cezalandırılabilir tipik bir fiil olarak tespit edilmiştir. Kanun'un 21'inci maddesinde ise 14'üncü maddede sayılan yasak fiillerin işlenmesi yaptırım altına alınmıştır. Böylece kanun koyucu, milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma şeklindeki koruma altına alınan doğal alanların ve bu alanların niteliği için belirleyici olan unsurların tahrip edilmesini veya bunlara zarar verilmesini yaptırım altına alarak bu alanları korumayı amaçlamaktadır. Çalışmada incelemeye konu bu suç tipi, temel hatlarıyla, suç tipi inceleme sistematığına ve tekniğine uygun olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda bahse konu suç; suçla korunan hukuki değer, suçun maddi unsurları, manevi unsuru, hukuka aykırılık unsuru ve suçun özel görünüş şekilleri başlıkları altında incelemeye tabi tutulmuş ve açıklamalar sırasında ilgili yerlerde mahkeme kararlarından örnekler verilerek konu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Korunan doğal alan, Milli Park, Çevre, Zarar verme, Suçun unsurları

Abstract

In our study, the crime, which is one of the crimes against the environment and regulated in Article 21 of the National Parks Law No. 2873, which can be expressed as "the crime of damaging protected natural areas", is examined. Article 14 of the National Parks Law lists various acts that can have a direct impact on a protected area or the elements that give this area its unique features (such as ecological and natural ecosystems), leading to the loss of these characteristics, as a typical punishable act. Article 21 of the Law sanctions the commission of the prohibited acts listed in Article 14. Thus, the legislator aims to protect these areas by sanctioning the destruction or damage to the protected natural areas such as national parks, nature parks, nature monuments and

Hakemli Araştırma Makalesi / **Makale Geliş Tarihi:** 16.12.2024 – **Makale Kabul Tarihi:** 20.03.2025.

Atıf: İlhan Polat 'Koruma Altındaki Doğal Alana Zarar Verme Suçu (Milli Parklar Kanunu m.21)' (2025) 3(2) TRÜHFD 241-259.

* Arş. Gör. Dr., Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, ilhanpolat@trabzon.edu.tr, ORCID: 0009-0007-1584-0714.

nature conservation areas, which have national and international values, and the elements that are decisive for the quality of these areas. In this study, this type of crime subject to examination has been tried to be evaluated in accordance with the systematics and technique of crime type examination. In this context, the crime in question has been examined under the headings of the legal value protected, the material elements of the crime, subjective elements of the crime, the element of illegality and the special forms of appearance of the crime, and during the explanations, the subject was tried to be clarified by giving examples from court decisions where relevant.

Keywords

Protected natural area, National Park, Environment, Damage, Elements of the offense

GİRİŞ

Türkiye’de koruma altına alınan doğal alanların himaye edilmesine yönelik kabul edilen ceza normları Milli Parklar Kanunu’nda¹ düzenlenmiştir. Kanunun “Koruma” başlıklı 14’üncü maddesinde “*Bu Kanun kapsamına giren yerlerde; a) Tabii ve çevre dengesi ve tabii ekosistem değeri bozulamaz, b) Yaban hayatı tahrip edilemez, c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz, d) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz, e) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.*” şeklinde yasak fiiller gösterilmiş ve Kanunun 21’inci maddesinde de “*Bu Kanunda yazılı yasaklamalara ve mecburiyetlere aykırı hareket edenler hakkında, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, altı aya kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.*” şeklinde “koruma altına alınan doğal alana zarar verme” olarak ifade edebileceğimiz suç tipine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Böylece kanun koyucu, korunan doğal alan olarak kabul edilen çevresel bir arazi veya alanı oluşturan ve bu alanların niteliği için belirleyici olan unsurların tahrip edilmesini veya bunlara zarar verilmesini yaptırım altına almış bulunmaktadır.

Kanun kapsamında kabul edilen bu düzenlemeler genel olarak değerlendirildiğinde inceleme konumuzu oluşturan ceza normunun tasarlanmasında farklı bir tipleştirme ile karşı karşıya olduğumuzu ifade etmek gerekir. Nitekim çevreye karşı işlenen suçlar ile

¹ Milli Parklar Kanunu, Kanun Numarası: 2873, Kabul Tarihi: 9.8.1983, RG 11.8.1983 / 18132.

karşılaştırıldığında bu suçun, tehlike suçu olarak değil; büyük ölçüde bir zarar suçu olarak tasarlanmış olması oldukça dikkat çekicidir².

Çevre ceza hukukuna ait ceza normlarının en belirgin özelliklerinden biri, bu ceza normlarının zarar (netice) suçu olarak değil, daha çok tehlike suçu olarak tasarlanmış olmalarıdır. Gerçekten de çevrenin tanımlayıcı unsurlarının, yüksek derecede zarara uğrama potansiyeline yatkın olmaları, zarar oluşuktan sonra değil, zarar doğmadan cezai müdahaleyi gerekli kılmaktadır³. Bu bağlamda çevreye karşı suçların bir tehlike suçu olarak düzenlenmesi yoluyla fiili gerçekleştiren kişilerin daha ön bir alanda cezalandırılması hedeflenerek, çevrenin ceza hukuku aracılığıyla korunmasının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır⁴. Ayrıca bu yolla ispat ve delil güçlüklerini aşabilmek amacıyla tehlike suçları oluşturularak bu suçlarla mücadeleyle dair kovuşturma olanakları da geliştirilmek istenilmektedir⁵.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 181’inci maddesinde “çevrenin kasten kirletilmesi”, 182’nci maddesinde “çevrenin taksirle kirletilmesi” suçları yaptırım altına alınmıştır. TCK m.181 ve 182 kapsamında cezai sorumluluk için maddede suç olarak tanımlanan fiillerin, çevreye zarar verecek boyutta olması yeterli olup ayrıca çevrenin eylemden doğrudan zarar görmüş olması aranmamaktadır. Bu itibarla bu suçlar birer tehlike suçu olarak tasarlanmış olup, bu anlamda yaptırım altına alınmış olan fiillerin çevreye ve bu kapsamda bitki örtüsü, hayvan ve insanlara yönelik tehlike meydana getirmiş olması cezai sorumluluk için yeterli görülmektedir.

Hâlbuki inceleme konumuz olan suç, tehlike suçu niteliğinde değildir. Kanunun 21’inci maddesinde yaptırım altına alınan suçta, doğal koruma alanı veya bu alanın içeriğini oluşturan

² Genel kabule göre, suçların tasnifinde, hareketin suçun konusu üzerindeki meydana getirdiği etkiye göre suçlar zarar ve tehlike suçu olarak ikili bir ayırım çerçevesinde ele alınmaktadır. Zarar suçlarında tipe uygun fiilin işlenmesi ile suçun konusu zarara uğratılmaktadır. Başka bir deyişle bu suçlarda tipikliğin gerçekleşmesi için haksızlık teşkil eden fiilin işlenmesi sonucunda suçun konusu üzerinde bir zarar meydana gelmelidir. Tehlike suçlarında ise suçun konusu üzerinde gerçek anlamda bir zararın ortaya çıkması aranmaz. Bu suçlarda esas olan zararın ortaya çıkma ihtimali veya zarar tehdidinin varlığıdır. Bu anlamda tehlike suçlarında tipikliğin gerçekleşmesi için işlenen fiille suçun kanuni tanımında gösterilen hareketin konusu bakımından bir tehlikeye sebebiyet verilmesi yeterlidir. Zarar-tehlike suçu ayrımı konusunda detaylı bilgi için bkz. Soner Demirtaş, *Tehlike Suçları* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023) 146-174; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Seçkin Yayıncılık 2024) 223-226; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024) 118-120.; M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Adalet Yayınevi 2023) 405-408.

³ Gülsün Ayhan Aygörmöz, *Çevre Ceza Hukuku Cilt-I* (1. Baskı, On İki Lehma Yayıncılık 2021) 53-54.

⁴ Demirtaş (n 2) 64; Osman Gazi Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023) 186.

⁵ Aygörmöz (n 3) 54; Ünal (n 4) 186.

unsurların tehlikeye atılması değil, özel koruma altındaki doğal alanlara zarar verilmesi ve bu anlamda bu alanlara yönelik somut ve belirli bir “zarar” yaptırım altına alınmış bulunmaktadır. Dolayısıyla Kanun’un 14’üncü maddesinde gösterilen yasaklanmış faaliyetler ayrı ayrı değerlendirildiğinde, (c) bendindeki yasaklanmış faaliyet hariç olmak üzere, söz konusu suçun bir zarar suçu niteliği taşıdığını belirtmek gerekir.

I. KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Düşüncemize göre inceleme konumuzu oluşturan suçla korunan hukuki değer ile çevreye karşı işlenen suçlarla korunan hukuki değerler birbiriyle ilişkili ve hatta birçok durumda birbiriyle bağlantılıdır. Çevreye Karşı Suçlar, 5237 sayılı TCK’nın “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitabının, “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısmının, ikinci bölümünde yer almaktadır. Öğretide çevreye karşı işlenen suçlarda korunan hukuki değer ne olduğu konusunda ileri sürülen görüşler oldukça kapsamlı olup her zaman birbiriyle örtüşmemektedir. Bu konuda ileri sürülen görüşler “ekosentrik” yaklaşım ve “antroposentrik” yaklaşım olmak iki grupta tasnif edilebilir⁶.

İlk yaklaşımda, çevrenin kendi içinde başlı başına korunan bir değer olduğu ifade edilmekte ve bu anlamda çevrenin unsurlarının ve ekolojik değerlerin tek başına korunması gereken hukuksal bir değer olarak kabul edilmektedir⁷.

İkinci yaklaşımda, bu konuda ileri sürülen görüşler genellikle kişilerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının korunması düşüncesi etrafında toplanmakta ve bu anlamda çevre suçlarıyla, çevrenin korunmasından ziyade insanların zarar ve tehlikeye maruz bırakılmaktan korundukları ifade edilmektedir⁸. Bu yaklaşıma göre, yaşam hakkı, ancak insanın maddi ve manevi varlığını geliştirebileceği, hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebileceği koşullara sahip bir çevrede anlam ifade eder ve bu bakımdan çevreye yönelik her tehdit aynı zamanda yaşam hakkını da tehdit eder. Öğretide hakim olan ve insan-merkezci bir yaklaşımla kişinin gelişimi için sağlıklı bir çevreden yararlanma hakkının korunduğunu ifade eden bu görüşün⁹ Anayasal

⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Aygörmez (n 3) 23-28.; Mahmut Kaplan, *İmar Kirliliğine Neden Olma Suçu* (Seçkin Yayınevi, 2018) 34-36; Levent Emre Özgüç, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Çevrenin Kasten Kirlenmesi Suçu* (On İki Levha Yayıncılık, 2020) 103-110.

⁷ Kaplan (n 6) 34; Aygörmez (n 3) 27-28; Özgüç (n 6) 107.

⁸ Kaplan (n 6) 34; Aygörmez (n 3) 27-28; Özgüç (n 6) 106.

⁹ Özgenç’e göre bu suç ile korunan hukuki değer, kişilerin sağlıklı, ekolojik dengesi bozulmamış bir çevrede yaşama hakkıdır. Bkz. Özgenç (n 2) 223; Mehmet Emin Artuk, ‘Çevrenin Kasten Kirlenmesi Suçu (TCK m. 181)’ 2014 1(1) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37, 40; Mustafa Özen, ‘Çevreye Karşı İşlenen Suçlar (TCK m. 181, 182)’ 2010 18(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14-15; Gökhan Taneri, *Ne Bis İn İdem ve Kanunilik İlkesi’ne Göre Çevreye Karşı Suçlar* (Seçkin Yayınevi, 2021)

dayanağı da bulunmaktadır. Nitekim Anayasa'nın 56'ncı maddesinde herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu vurgulanmış ve çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek bir ödev olarak Devlete ve vatandaşa yüklenmiştir.

İfade edelim ki çevreye karşı suçlarla hangi hukuki değerin korunduğu konusunda ileri sürülen görüşlerin birbiriyle ilişkili ve hatta birçok durumda birbiriyle bağlantılı olduğuna şüphe yoktur. Bununla birlikte inceleme konumuzu oluşturan suç ile korunan hukuki değer, çevresel yönüyle daha çok çevreye yönelik olup bu anlamda koruma altına alınan alanların kendine özgü doğal sistemlerini veya özel biyolojik veya ekolojik unsurlarını korumaktır. Bu bağlamda söz konusu suç ile korunan hukuki değer genelde çevrenin korunması ve özelde de korunan her bir doğal alanın dayandığı belirli doğal kaynakları veya unsurlarını korumaktır. Anayasa'nın 63'üncü maddesinde Devletin, tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alacağı öngörülmüştür. Ayrıca Milli Parklar Kanunu'nun "Amaç" başlıklı 1'inci maddesinde de yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasının amaçlandığı vurgulanmıştır.

II. SUÇUN MADDİ UNSURLARI

A. Genel Olarak

İnceleme konumuzu oluşturan suçun maddi unsurları bakımından özellik arz eden iki husus bulunmaktadır. İlk olarak, koruma altına alınan alan olarak sınıflandırılan belirli bir doğal alana veya çevreye bu niteliğini veren bir unsur bulunmalı ve ikinci olarak Kanunun 14'üncü maddesinde gösterilen fillerin işlenmesi sonucunda bu unsurlardan birinin zarara (Milli Parklar Kanunu m.14/1-a,b,d) veya zarar tehlikesine (Milli Parklar Kanunu m.14/1-c) maruz bırakılması gerekmektedir. Aşağıda yapılacak incelemede söz konusu suç bakımından özellik gösterdiği için öncelikle suçun maddi konusu üzerinde durulacak ve daha sonra suçun diğer maddi unsurları ayrı ayrı incelenecektir.

B. Suçun Konusu

Suçun konusunu, idare tarafından resmi olarak ilan edilen ve ilgili koruma altındaki unsurların (flora, fauna, su, tür çeşitliliği vb.) varlığına sahip koruma altına alınan bir alan

45. Öğretide, çevreye karşı suçlarla hem ekolojik hem de yaşam, sağlık gibi insana ait değerlerin korunduğu yönündeki görüş için bkz. Aygörmes (n 3) 32; Süleyman Özdemir, 'Ceza Hukuku Bağlamında İklim Değişikliği İle Mücadele' iç Şükrü Karatepe (ed), *İklim Adaleti* (İdeal Kent Yayınları No:54 2023) 586.

(milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları) oluşturmaktadır. Bu suç tipi idari mevzuata atıfta bulunan iki normatif unsuru içerir; bunlar koruma altına alınan doğal alan ve ayrıca bu alanların özel olarak korumasını gerektiren unsurlarıdır. İfade edelim ki, “koruma altına alınan doğal alan” ibaresi, doğal alanların koruma parametrelerini belirleyen veya bu alanları tanımlayan veya sınıflandıran Milli Parklar Kanunu’nda doğrudan kullanılmamış ise de bu çalışma kapsamında bu ibare suçun maddi konusunu genel olarak işaret etmek üzere kullandığımız kavramdır.

Kanunda milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtı olmak üzere dört ayrı korunan alan statüsü tespit edilmiş ve alanlar tanımlanmıştır. Buna göre milli park, *“bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını”*; tabiat parkları, *“bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını”*; tabiat anıtı, *“tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını”*; tabiatı koruma alanı, *“bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını”* ifade etmektedir (Milli Parklar Kanunu m. 2).

Kanundaki düzenlemelere bakıldığında koruma altına alınan alanlar üzerinden milli parkların nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Bu alanlar, doğa rezervi niteliğinde olup, doğal yaşamın bozulmadan sürdürülebilmesi, ekosistemin dengelerinin korunması ve biyolojik çeşitliliğin devamlılığının sağlanması gibi amaçlarla korunmaktadır¹⁰.

Milli parkların, tabiat parklarının, tabiat anıtlarının, tabiatı koruma sahalarının tayin ve tespit edilmesi ile buna ilişkin kriterler ve bu alanların korunmasına ilişkin iş veya işlemler ise Kanunun 3 ve devamı maddeleri ile Milli Parklar Yönetmeliği’nde¹¹ düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 6 ve 7’inci maddesinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının bu belirlenmesine ilişkin kriterler¹² ile bu alanların içerdiği unsurlar tespit

¹⁰ Harun Yılmaz, ‘Milli Parkların Planlanması: Uzun Devreli Gelişme Planlarının İşlevi ve Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme’, (2023) 8(2) İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 635, 641.

¹¹ Milli Parklar Yönetmeliği, RG 12.12.1986/ 19309.

¹² Bahse konu yönetmelikte bu alanların belirlenmesine ilişkin kriterler şu şekilde tespit edilmiştir:
“**Madde 6 - A)** Milli Park olarak ayrılacak yerlerde;

edilmiş bulunmaktadır. Bu kriterleri taşıyan alanların tayin ve tespit edilmesine ilişkin esaslar da Kanunun 3'üncü maddesinde¹³ belirlenmiştir. Buna göre alanların tespiti Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılacak ve yapılan bu tespitin ardından ilgili alan Cumhurbaşkanı kararı ile milli park olarak belirlenecektir¹⁴. Yönetmeliğin 9'uncu maddesinde ise milli park,

1 - Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımaktadır.

2 - Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.

3 - Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır.

4 - Saha büyüklüğü, kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır.

B) Tabiat parkı olarak ayrılacak yerlerde;

1 - Milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olmalıdır.

2 - Kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olmalıdır.

3 - Bilhassa açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır.

4 - Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de ihtiva edebilmelidir.

5 - Devletin mülkiyetinde olmalıdır.

Tabiat Anıtı ve Tabiatı Koruma Alanı Kriterleri

Madde 7 - A) Tabiat anıtı olarak ayrılacak yerler ve tabii objeler;

1 - Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği tek veya nadir olmaları sebebiyle ilmi ve estetik yönden milli öneme sahip, bir veya bir kaç jeolojik ve jeomorfolojik formasyon ve bitki türleri gibi müstesna değerleri barındırmalıdır.

2 - Özellikle insan faaliyetlerinden çok az zarar görmüş veya hiç zarar görmemiş olmalıdır.

3 - Saha büyüklüğü milli parkları küçük, fakat koruma yönünden bütünlüğü sağlayacak yeterlikte olmalıdır.

4 - Devletin mülkiyetinde olmalıdır.

B) Tabiatı koruma alanı olarak ayrılacak yerler;

1 - Milli veya milletlerarası seviyede tipik, emsalsiz, nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği veya gizlediği tabii ve geleneksel arazi kullanım şekillerine ait örnekleri barındırmalıdır.

2 - Genellikle hassas ekosistemlere, habitatlara veya hayat şekillerine, biyolojik veya jeolojik önemli çeşitliliklere, zengin genetik kaynaklara sahip olmalıdır.

3 - Bu özellikleri ve farklılıkları; bilim, eğitim, araştırma kurumları veya ilgili kuruluşlar tarafından tesbit edilmiş olmalıdır.

4 - Saha büyüklüğü, korunması gerekli değerlerin hayatlarını uzun süreli olarak devam ettirmelerine yeterli olmalıdır.

5 - Devletin mülkiyetinde olmalıdır.”

¹³ Söz konusu Kanun'un "Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının belirlenmesi" başlıklı 3. maddesi "Orman ve Su İşleri Bakanlığınca millî park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Cumhurbaşkanı kararı ile millî park olarak belirlenir. Orman ve orman rejimine tabi yerlerde tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları Orman ve Su İşleri Bakanının onayı ile belirlenir. Orman ve orman rejimi dışında kalan yerlerde tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı belirlenmesine veya Orman ve Su İşleri Bakanlığınca belirlenmiş olanların işlemlerinin tamamlanması için gerekli yerlerin orman rejimine alınmasına Cumhurbaşkanınca karar verilir ve bu alanlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca tescil edilir." şeklindedir.

¹⁴ Bir alanın milli park olarak belirleyen Cumhurbaşkanının hukuki niteliği konusunda ileri sürülen görüşler konusunda detaylı bilgi için bkz. Yılmaz (n 10) 645-646.

tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları Kanunun 3'üncü maddesinde açıklanan esaslara göre tayin ve tespit edilen yer ve yörelere dair uygulama statüleri ve alanların sınırlarının mahallen duyurulacağı hüküm altına alınmıştır.

Ülkemizde günümüz itibarıyla 49 adet milli park, 267 adet tabiat parkı, 111 adet tabiat anıtı ve 32 adet tabiatı koruma alanı bulunmaktadır¹⁵.

İnceleme konumuz olan suçun konusunu idari bir kararla koruma altına alınan bir alan ve bu alanların unsurları oluşturduğundan gerçekleştirilen fiil sonucunda zarar gören unsurun, korunan alanın idari nitelik taşımayan bir doğal unsur olması halinde (korunan alanın sınırları içinde ya da dışında olsa da), suçun oluştuğundan söz edilemeyecektir¹⁶. Bununla birlikte korunan doğal alan dışında gerçekleştirilmiş olsa bile eylemin zararlı etkilerinin, korunan alandaki unsurları etkilemesi halinde suçun oluştuğundan söz edilebilecektir¹⁷.

Öte yandan inceleme konumuzu oluşturan suçun konusunu aynı zamanda uluslararası belgelerle koruma altına alınan doğal alanlar da oluşturmaktadır. Nitekim Kanunun 2'inci maddesinde “*yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları*” denilmek suretiyle bu hususa işaret edilmiştir. Türkiye, çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olarak kabul edilmiş birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmuştur. Bu sözleşmelerden bazıları şunlardır: Karadeniz, Akdeniz ve Mücavir Atlantik Bölgesinde Yaşayan Deniz Memeli Türlerinin Korunması (ACCOBAMS) Anlaşması; Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi; Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi;

¹⁵ Bunlardan bazıları; Altındere Vadisi (Trabzon), Abant Gölü Milli Parkı (Bolu), Sultan Sazlığı Milli Parkı (Kayseri), Beyşehir Gölü (Konya)'dır. Ülkemizde yer alan milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanları ve bunların sayıları konusunda detaylı bilgi için bkz. <<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar>> Erişim Tarihi 10 Kasım 2024.

¹⁶ “2873 sayılı Kanun'un 21 ... maddesinde düzenlenen suçun maddi unsurları aynı Kanun'un 14 üncü maddesinde sayılmış olup, anılan maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde, tabii dengeyi bozacak her türlü avlanmanın yasaklanmış olduğu, buna mukabil yargılama aşamasında alınan bilirkişi raporunda, olay yerinin açık ... olduğu, sanığın avladığı kefal balığının bu milli parka özgü olmadığı ve sonuç olarak sanığın fiilinin tabii dengeyi bozmadığı yönünde görüş bildirilmiştir. Yapılan duruşmaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, Mahkemenin yargılama sonuçlarına uygun şekilde oluşan inanç ve takdirine, incelenen dava dosyası içeriğine göre, katılan vekilinin yerinde görülme-yen temyiz sebeplerinin reddine karar verilmesi gerektiği anlaşılmıştır.” Yargıtay 7 CD, E 2021/15487 K 2023/2333, 07.03.2023.

¹⁷ “Dosya kapsamı ve sanık beyanlarına göre sanıkların kendilerine ait arazide mısır koçanı ve pislikleri yaktıkları, söndüğünü zannederek olay yerinden ayrıldıkları, ancak sönmeyerek meydana gelen yangın nedeni ile sanıklara ait ağıl ve ağıl içerisindeki hayvanları ile birlikte Milli Parklara ait 100 m2 orman örtüsünün yandığı anlaşılmakla, taşınmazlara ait tapu kaydının temini ile Milli Parklara ait olduğu iddia edilen taşınmazın orman vasfında Maliye Hazinesi adına kayıtlı olup olmadığının kesin olarak tespitinden sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile hüküm kurulması” Yargıtay 8 CD, E 2019/18843 K 2021/456, 14.01.2021.

Karadenizin Kirliliğe Karşı Korunması (BÜKREŞ) Sözleşmesinin Alt Protokolü Olan “Karadeniz’de Biyolojik Biyoçeşitliliğin ve Peyzajın Korunması Protokolü”; Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CİTES), Avrupa Peyzaj Sözleşmesi; Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR)¹⁸. Bilindiği üzere Anayasası’nın 90’ıncı maddesi uyarınca usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmünde kabul edildiğinden, taraf olunan bu Sözleşme ve Protokoller de ulusal mevzuatın bir parçası haline gelmektedir.

C. Fiil

Koruma altındaki doğal alana zarar verme suçu yukarıda da ifade edildiği gibi beş seçimlik hareketten oluşan bir suçtur. Kanunda yasaklanan hareketlerden sadece birinin yapılması suçun oluşumu için yeterlidir. Maddede belirtilen birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi halinde hakim TCK m. 61 uyarınca cezayı üst haddten belirleyebilir. Bu hareketler Kanunun 14. maddesinde şu şekilde tespit edilmiş bulunmaktadır:

- a-)Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değerini bozmak
- b-)Yaban hayatını tahrip etmek
- c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemleri yapmak
- d-) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapmak
- e-) Öngörülen istisnalar dışında bu alanlarda yapı ve tesis kurmak ve işletmek veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapmak

Böylece kanun koyucu koruma altına alınan doğal alanın unsurlarına verilen zararın çeşitli faaliyet ve eylemlerle meydana gelebileceğini öngörmüş bulunmakta ve bu anlamda koruma altındaki alanın tabii, ekolojik ve tabii ekosistem gibi ona bu özelliğini veren unsurları üzerinde dorudan etkisi olan ve bu alanların bu özelliğini yitirmesine neden olan hareketleri saymak suretiyle cezalandırılabilir tipik bir fiil olarak tespit etmiş bulunmaktadır.

¹⁸ Türkiye’nin taraf olduğu bu Uluslararası Sözleşmeler konusunda bkz. <<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/42/Odak-Noktasi-Oldugumuz-Uluslararası-Sozlesmeler>> Erişim Tarihi 11 Kasım 2024.

Kanun kapsamında yasaklanan ve yaptırım alınan bu fiillerin her birinin ayrı tanımı ve anlamı bulunmakla birlikte, genel olarak değerlendirildiğinde, bu nitelikteki fiiller genel olarak zarar verme içerisinde değerlendirilebilir. Buradan hareketle koruma altına alınan doğal alanın, varlığını ortadan kaldırmaksızın, bu alana özelliğini veren ve tabii, çevre dengesi ve tabii ekosistem, yaban hayatı gibi unsurlara kısmen veya tamamen zarar vermeye yönelik davranışların sergilenmesi inceleme konumuzu oluşturan suçun fiil unsurunu oluşturmaktadır. Örneğin, bitki örtüsünün yakılması veya barajlar yoluyla sulak alanların su seviyesinin düşürülmesi ve bunun sonucunda kuşların ve balıkların ölümüyle sonuçlanması, ağaçların kitlesel veya kontrolsüz bir şekilde kesilmesi, bu alanlarda inşaat faaliyetlerinin yürütülmesi gibi fiillerin varlığı durumunda suçun oluştuğundan söz edilebilecektir.

D. Netice

Yukarıda da ifade edildiği üzere esasen tehlike suçu olarak tasarlanan çevreye karşı suçların aksine inceleme konumuzu oluşturan suç, büyük ölçüde bir zarar suçu niteliğini göstermektedir. Bu nedenle, inceleme konumuzu oluşturan suçun, neticeli suç olarak değerlendirilmesi gerekir.

Suçun oluşabilmesi için gerçekleştirilen fiilin korunan doğal alanın kurucu unsurları üzerine etki doğurması ve bir zarar meydana getirmesi gerekmektedir. Ayrıca Kanunun 14'üncü maddesinde gösterilmiş bulunan yasaklanmış faaliyetler genel olarak değerlendirildiğinde, neden olunan zararın, doğal alanın unsurlarını, ekolojik özelliklerini bozabilecek ölçüde ve etkilemeye yetecek derecede bir yoğunlukta olması gerektiği sonucuna varılabilir¹⁹.

¹⁹ “Sanıklar hakkında Milli Park alanı içinde sazlıkları keserek 2873 sayılı Yasanın 14. maddesinde yasaklanan faaliyetlerde bulunduklarından bahisle dava açılmış olup, anılan yasanın 14. maddesinde bu kanun kapsamına giren yerlerde; a)Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz. b)Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz, hükmünün bulunmakta olduğu gözetilerek mahallinde uzman bilirkişi incelemesi yaptırılıp sanıkların kestikleri belirtilen kamış miktarı ve alanı nazara alınmak suretiyle eylemlerinin tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değerini bozup bozmadığı, bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek müdahale ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlem olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda rapor alındıktan sonra hasıl olacak sonuca göre sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi,” Yargıtay 7 CD, E 2003/10774 K 2004/6654, 13.5.2004.; “Milli park içerisinde yapılan koruma ve kontrol çalışmaları sırasında, sanıklardan ...'ın üzerinde deniz elbisesi, zıpkın, fener, gözlük ve kurşun ile balık avlamaya çalıştığı ancak henüz balık avlayamadığı, diğer sanık ...'un ise yine üzerinde deniz elbisesi, zıpkın, fener ve kurşun ile balık avlamakta olduğu, 1 adet zıpkın ile vurulmuş çipura balığının mevcut olduğu tespit edilerek milli park personeli tarafından tutanak altına alındığı anlaşılmıştır. Sanıklar savunmalarında,

Burada zararın ciddi ve aranan yoğunlukta olup olmadığına yönelik değer yargısında bulunurken, somut olayın koşulları ve zarar gören her bir doğal alanın coğrafi veya ekolojik düzeydeki özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda meydana gelen zararın niteliğine yönelik değerlendirme sürecinde etkilenen alanın yüzey alanı, hasar gören unsurun nadirliği, eksik hayvan veya bitki örneklerinin sayısı, bunun diğer ilgili türlerin gelişimine etkisi gibi hususlar bir kriter olarak kullanılabilir²⁰.

E. Nedensellik Bağı

Koruma alındaki doğal alana zarar verme suçunda Kanunun 14'üncü maddesinde sayılan ve fail tarafından gerçekleştirilen fiiller ile netice, yani doğal alanın unsurlarına verilen zarar arasında nedensel bir ilişkinin olması gerekmektedir. Kanun kapsamında yasaklanmış fiillerin birisinin ika edilmesi sonucunda, doğal alanın unsurları üzerinde meydana gelen zarar neticesi oluşuyorsa nedensellik bağının varlığından ve failin ceza sorumluluğundan söz edilebilecektir.

F. Fail ve Mağdur

Bu suçun faili bir özellik arz etmemektedir. Suç özgü bir suç değildir. Herkes bu suçun faili olabilecektir. Bu nedenle, fail, idare veya ilgili organlar tarafından korunan doğal bir alanın unsurlardan birine zarar veren herhangi bir kişi olabilir.

Çevre karşı suçlarda olduğu gibi²¹, suçun mağduru genelde toplum özelde de toplumu oluşturan her bir bireydir. Bu suç ile korunan hukuki değerde de dikkate alındığında, ekolojik

atılı suçlamaları kabul etmediklerini, amaçlarının balık avlamak olmadığını, zaten milli park sınırının dışında olduklarını beyan etmişlerdir. Kovuşturma aşamasında çevre mühendisi bilirkişi tarafından tanzim edilen rapor uyarınca, sanıkların eylemlerinin milli park sınırları içerisinde gerçekleşmiş olduğu belirtilmekle birlikte, sanıkların eyleminin tabii denge ve ekolojik dengeyi bozacak nitelikte olmadığı bildirilmiştir. Sanıklar hakkında kurulan hükümlere yönelik temyiz sebeplerinin incelenmesinde; olay tutanağı ve bilirkişi raporu uyarınca sanıkların milli park sınırı içerisinde zıpkın ile balık avladıkları sabit ise de, iddianame konusu eylem bakımından uzmanlığına başvurulmasında hukuka aykırılık görülmeyen çevre mühendisi bilirkişi tarafından tanzim olunan rapor içeriğinin hükme esas alınmasında ve raporda belirtilen tespitler uyarınca sanıklar hakkında beraat kararı verilmesinde hukuka aykırılık görülmemiştir.” Yargıtay 7 CD, E 2021/16189 K 2023/2882, 28.03.2023.

²⁰ Yargıtay'ın müstakar kararlarına göre zararın ciddi ve aranan yoğunlukta olup olmadığının bilirkişi marifetiyle tespit edilmesi gerekmektedir: “*Sanığın Sultansazlığı Milli Parkında traktör arkasına taktığı ekipman ile gerçekleştirdiği saz kesimi eyleminin, 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 14. maddesinde düzenlenen tabii ve ekolojik denge ve doğal eko sistemi değerlerinin, yaban hayatını bozup bozmadığının tespiti açısından; çevre mühendisi, ziraat mühendisi ve su ürünleri mühendislerinden oluşan 3 kişilik bilirkişi heyetinden rapor alınıp, sonucuna göre, hukuki durumun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ve kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması*” Yargıtay 19 CD, E 2016/5189 K 2017/10408, 30.11.2017; Ayrıca bkz. Yargıtay 7 CD, E 2011/5041 K 2013/4185, 21.02.2013.

²¹ Artuk (n 9) 44; Özen (n 9) 25-26; Özgüç (n 6) 1123-124.

düzeyde zararlı veya saldırgan uygulamalar nedeniyle çevrenin en iyi şekilde korunmasından ve zarar görmemesinden sosyal fayda sağlayan herkes bu suçun mağduru konumundadır.

II. SUÇUN MANEVİ UNSURU

Koruma altındaki doğal alana zarar verme suçu ancak kasten işlenebilir. Taksirli hali öngörülmediğinden, bu suç taksirle işlenemez. Düşüncemize göre bu suç olası kastla da işlenebilir.

Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir (TCK m.21). Bu anlamda fail, korunan bir doğal alanın unsurlarından herhangi birine zarar verdiğini biliyor ve bunu istiyorsa kasten hareket etmiş sayılır. Bu nedenle, etkilenen bölgenin korunan bir doğal alan ve bu alanın unsuru olduğu ve aynı zamanda bu alana zarar verdiği yönünde failin bilgisi mevcutsa kastın varlığından söz edilebilir.

İfade etmek gerekir ki inceleme konumuzu oluşturan suç bakımından suçun manevi unsurunun tespiti ve ceza yargılaması bakımından da bunun sübuta ermesi her zaman kolay görünmemektedir. Zira hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde koruma altına alınan birçok doğal alan bulunması ve buna bağlı olarak failin koruma altındaki doğal alana zarar verdiğine ilişkin durumdan haberdar olmama ihtimalinin yüksek olması gibi hususlar nedeniyle suçun manevi unsurunun ispatı zorlaşabilecektir. Nitekim bu tür vakaların çoğunda fail zarar verdiği yerin koruma altına alınan doğal alan olduğunu bilmediğini iddia edebilecektir²². Belirtmek

²² “22.08.1999 tarihinde jandarma tarafından düzenlenen olay yeri tespit tutanağında; arazi kontrolü yapılırken av tüfeği sesleri gelen Sıfat mevkiine gidildiğinde, aralarında sanık Ş. D. 'in de bulunduğu 19 kişinin yasak bölgede av yaparlarken yakalandıkları, av tüfekleri ile av malzemelerine el konulduğu belirtilmiştir. Sanık Ş. D. kolluk tarafından alınan ifadesinde, arkadaşları ile birlikte avlanmak amacı ile araziye çıktıklarını, Sıfat tepesi mevkiinde iken jandarmaların gelerek av tüfeklerine el koyduğunu, ancak bölgenin avlanmaya yasak olduğunu bilmediklerini, beyan etmiştir. Duruşmada ise, yüklenen suçu kabul etmediğini, yakalandıkları sırada avlanmadıklarını, olay yerinde dinlenmek için durduklarını, o sırada jandarmaların gelerek av malzemelerini görüp el koyduklarını yakalandıkları yerin Milli Park ve avlanmanın yasak olduğunu bilmediklerini, kolluktaki ifadesini kabul etmediğini söylemiştir. Tutanak tanıkları, sanık ve arkadaşlarını avlanırken yakaladıklarını, tutulan tutanağın doğru olduğunu söylemişlerdir. Orman Bakanlığı İç Anadolu Bölge Müdürlüğü Başkomutan Tarihi Milli Park Müdürlüğüne 2.9.1999 günlü yazı ile sanığın yakalandığı Kütahya ili Dumlupınar ilçesi Sıfat Tepesi mevkiinin, Başkomutan Tarihi Milli Parkı sınırları içinde yer aldığı ve avlanmanın yasak olduğu bildirilmiştir. Ayrıca, söz konusu bölgenin Milli Park olarak sınırlandırılmasına ilişkin 8/3580 sayılı kararın incelenmesinde, bu bölgenin 6831 sayılı Yasanın 3 üncü maddesine göre orman rejimi kapsamına alındığı anlaşılmaktadır. O halde 2873 sayılı Yasanın 14/d madde ve bendinde, bu yasanın kapsamına giren yerlerde doğal dengeyi bozacak şekilde avlanma yasaklandığına göre, Milli Parkta avlanmak üzere dolaşırken yakalanan sanığın, ne şekilde doğal dengeyi bozduğuna ilişkin yeterli ve geçerli kanıtlar gösterilmeden ve tutanaklara göre sanık ve yanındakilerin avladıkları herhangi bir av hayvanından da söz edilmediği nazara alınmadan, 3167 sayılı Yasanın 24 ve 2873 sayılı Yasanın 20 nci maddeleri yerine, suç niteliğinin belirlenmesinde yanılığa düşülerek, yazılı şekilde cezalandırılmasına karar verilmesi isabetsizdir.” Yargıtay CGK., E 2002/296 K 2002/426, 17.12.2002.

gerekir ki bu varsayım örneğin avlanma, balık tutma, yakma, tomruk vb. faaliyetler alanındaki yasağı açıkça belirten uyarı veya işaretlerin olacağı durumlar dışında muhtemelen geçerli olacaktır.

III. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Koruma altındaki doğal alana zarar verme suçunda hukuka uygunluk sebebi olarak kanun hükmünün icrası bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarındaki planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım, sportif, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü altyapı, üstyapı ve diğer tesislerin kanunlarda belirlenen usullere göre verilen izin²³ çerçevesinde kurulması, bu suçu oluşturmayacaktır. Keza Kanunun 13'üncü maddesinde tabii çevre ve ekosistemlerin korunması ve iyileştirilmesi yönünden teknik ve bilimsel gereklere göre, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca düzenlenecek rapora dayanılarak hazırlanacak özel amenajman planları uyarınca belirli yerlerde ve belirli sürelerde üretim, avlanma ve otlatma faaliyetlerine izin verilebileceği düzenlenmiş olup verilen bu izin çerçevesinde gerçekleştirilen üretim, avlanma ve otlatma gibi fiiller de suç teşkil etmeyecektir.

²³ Milli Parklar Kanunu'nun "Yapı ve tesisler" başlıklı 12. maddesi "Bu Kanunun 7 nci ve 8 inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarındaki planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım, sportif, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü altyapı, üstyapı ve diğer tesisler Orman ve Su İşleri Bakanlığınca yapılır veya yaptırılır, yönetilir veya işletilir." şeklindedir. Aynı Kanunun 7. maddesi "Milli park veya tabiat parklarında, planlarına uygun olması şartıyla, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak her türlü plan, proje ve yatırımlara Orman ve Su İşleri Bakanlığınca izin verilebilir ve uygulamalar bu Kanun hükümlerine göre denetlenir. Ancak; bu Kanun kapsamına giren yerlerde tarihi ve arkeolojik sahalarda kazı, restorasyon ve bilimsel araştırmalar Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir." ve 8. maddesi "Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan milli parklar ve tabiat parklarında kamu yararı olmak şartıyla ve plan dahilinde, turistik amaçlı bina ve tesisler yapmak üzere gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri lehine Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Orman ve Su İşleri Bakanlığınca izin verilebilir. Bu izin üzerine gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri lehine tesis edilecek intifa hakkı süresi kırkdokuz yılı geçemez. Bu süre sonunda bütün tesisler eksiksiz olarak Hazineye devredilir. Ancak, işletmesinin başarılı olduğu Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenen hak sahiplerinin intifa hakkı, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca tesisin rayiç değeri üzerinden belirlenecek bedelle doksandokuz seneye kadar uzatılabilir. Bu durumda Hazineye devir işlemi bu uzatma sonunda yapılır. Milli park ve tabiat parklarının gelişme planları kesinleşmeden bu Kanunda sözü edilen izin verilemez." hükmünü içermektedir.

IV. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A. Teşebbüs

Korunan doğal alana zarar verme suçu neticeli bir suç olarak düzenlenmiştir. Suçunun oluşumu için, Kanunun 14'üncü maddesinde yer verilen eylemlerin gerçekleştirilmesi ve korunan doğal alan ve bu alanın unsurlarından biri üzerinde zararın meydana gelmesi gerekmektedir. Başka bir anlatımla korunan doğal alanın unsurları üzerinde tahrip olma, bozulma gibi zarar neticesinin meydana gelmesi ile suç tamamlanmaktadır. Fail, icra hareketlerini tamamlar ancak elinde olmayan nedenlerle netice gerçekleşmez ise suça teşebbüsten bahsedilir. Bu durumda, teşebbüs aşamasında kalan suçlarda, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre suçun cezasında indirim yapılır (TCK m.35).

B. İştirak

Korunan doğal alana zarar verme suçu bakımından iştirak özellik arz etmez. Bu suçta, iştirakin tüm şekillerinin gerçekleşmesi mümkündür. Bu nedenle, iştirake ilişkin genel esaslar burada da geçerlidir. Kanunun 14'üncü maddesinde yer verilen fiillerden birini icra eden kişi fail olarak, bu fiillerin icrasına maddi veya manevi yardımda bulunan veya azmettiren kişiler ise şerik olarak iştirak kuralları gereğince cezalandırılır (TCK m.38, 39). Aralarındaki anlaşmaya uygun olarak, bozmak, tahrip etmek gibi suçun seçimlik hareketlerini birlikte gerçekleştiren kişiler müşterek fail olurlar (TCK m.37/1).

Bu suçun işlenmesine ihmal suretiyle katılmak mümkündür. İcrai surette işlenebilen bu suçlara ihmali bir davranışla katılmak müşterek faillik kapsamında değil yardım etme kapsamında değerlendirilir²⁴. Bu kapsamda doğal alanı koruma yükümlülüğü bulunan yetkililerin veya kişilerin bu alana veya bu alanın unsurlarına zarar veren fiillere kasten kayıtsız kalması, başkası tarafından işlenmekte olan bu suça ihmali hareketle katkıda bulunması nedeniyle, işlenen suça yardım eden sıfatıyla şerik olarak sorumluluğunu gerektirmektedir.

C. İçtima

Kanunun 21'inci maddesinde yer verilen "... fiilleri daha ağır cezayı gerektirmediği takdirde..." ibaresinden de anlaşılacağı üzere burada öngörülen suçun, tali bir norm olarak düzenlendiği görülmektedir. Maddede açıkça ifade edilen fiillerin daha ağır bir cezayı gerektiren başka bir suçu oluşturmaması koşulu nedeniyle, bu suç tanımı, tali ve tamamlayıcı

²⁴ Artuk Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 2) 786, 805; Özgenç (n 2) 625, 636-637; Koca ve Üzülmüş (n 2) 462.

bir hüküm niteliğindedir²⁵. Fail somut olayda korunan doğal alana veya bu alanın unsurlarına zarar verdiği takdirde; eğer bu eylemi daha ağır cezayı gerektiren bir suçu oluşturmakta ise bu durumda artık kendisine Kanunun 21'inci maddesi uyarınca ceza verilmeyecektir.

Öte yandan kanun koyucu bu suçu tali bir norm olarak düzenlemekle yetinmemiş, ayrıca özel bazı kanunlarda yer verilen ve bu suçla içtima ilişkisine girebilecek bazı suçların Kanun kapsamında koruma altına alınan doğal alanlarda işlenmesini bu suçlar açısından daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörmüştür. Nitekim Kanunun 20'nci maddesinde 6831 sayılı Orman Kanunu²⁶ ile 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu²⁷ ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nda²⁸ yasaklanan fiillerin bu Kanunun uygulandığı yerlerde işlenmesi halinde, cezaların bir misli artırılarak hükmolunacağı düzenlenmiştir²⁹. Bu kapsamda örneğin Orman Kanunu'nun 91'inci maddesinde³⁰ düzenlenen ağaç kesme suçu ile Kanunun 93'üncü maddesinde³¹ yer alan işgal ve faydalanma suçu ve yine aynı Kanunun 110. maddesinde³²

²⁵ “Yardımcı normlar” olarak da ifade edilen tali ve tamamlayıcı normlar konusunda detaylı bilgi için bkz. Özgenç (n 2) 744-745; Koca ve Üzülmüş (n 2) 570-571.

²⁶ Orman Kanunu, Kanun Numarası: 6831, Kabul Tarihi: 31.8.1956, RG 8.9.1956 / 9402.

²⁷ Kara Avcılığı Kanunu, Kanun Numarası: 4915, Kabul Tarihi: 1.7.2003, RG 11.7.2003/ 25165.

²⁸ Su Ürünleri Kanunu, Kanun Numarası: 1380, Kabul Tarihi: 22.3.1971, RG 4.4.1971/ 13799.

²⁹ Benzer bir düzenlemeye Orman Kanunu'nun 111. maddesinde yer verilmiştir. Bu madde hükmüne göre orman suçlarının milli park olarak ayrılmış ormanlarda işlenmesi halinde verilecek ceza iki katına çıkarılacaktır. Yargıtay, suçun orman sınırları dahilinde bulunan milli parklarda işlenmesi halinde bu nitelikli hal uyarınca cezanın arttırılması gerektiğini belirtmektedir. “Orman sınırları dahilinde bulunan milli parklarda işlenen suçlar Orman Kanunun hükümlerince cezalandırılacağı, orman sınırları dışındaki milli parklarda işlenmesi halinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu hükümlerince ceza tayin edileceği gözetilmeden 6831 sayılı Kanunun 111. maddesi yerine yazılı şekilde karar verilmesi” Yargıtay 3 CD, E.2014/30611 K 2014/42453, 18.12.2014.

³⁰ Ağaç kesme suçu Orman Kanunu'nun 91'inci maddesinde “ 14 üncü maddenin (A) ve (B) bentleri ile yasak edilen fiillerden dikiliden ağaç kesenler, kökünden sökenler veya hayatiyetini sona erdirecek şekilde boğanlar, ağaçlardan yalamuk, pedavra, hartama çıkaranlar üç aydan beş yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. Ancak suçun konusunun münhasıran yakacak nitelikte emval veren ağaç olması halinde, verilecek ceza yarı oranında indirilir. Suçun konusunun fidan olması halinde birinci fıkraya göre verilecek ceza bir kat artırılır. Fidan ekim sahasını bozan kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Birinci fıkradaki ağaç kesme ve sökme fiillerinin işlenmesinde motorlu araç ve gereçler kullanılması halinde verilecek ceza bir kat artırılır. Ancak, fidanlar hakkında bu hüküm uygulanmaz.” şeklinde düzenlenmiştir.

³¹ Orman Kanunu'nun 93. maddesinde düzenlenen işgal ve faydalanma suçuna ilişkin hüküm ” Bu Kanunun 17 nci maddesinde yasak edilen fiilleri işleyenler veya izne bağlı işleri izinsiz yapanlar, 91 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. İşgal ve faydalanma suçunun yeniden tarla açmak suretiyle veya yanmış orman sahalarında ya da kesinleşmiş orman kadastrası sınırları içerisinde işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu madde de atıf yapılan 17. madde hükmü ise “(1)Devlet ormanları içinde bu ormanların korunması, istihsal ve imarı ile alakalı olarak yapılacak her nevi bina ve tesisler müstesna olmak üzere; otlatma planı yapılan alanlarda yıllık otlatma süresi dâhilinde hayvanların planlı otlatılmasını sağlayan, gecelemesini emniyet altına alan ve dağılmalarını engelleyen geçici çevirmeler şeklinde düzenlemeler dışında, her çeşit bina, ağıl ve hayvanların

hüküm altına alınan orman yakma suçunun koruma altına alınan doğal alanda işlenmesi halinde hükmolunacak ceza bir kat arttırılacaktır. Keza Kara Avcılığı Kanunu'nun 21'inci maddesinin 2'nci fıkrasında, av ve yaban hayvanlarının beslendikleri ve barındıkları ortamı zehirleyenlerin, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Yine aynı maddenin son fıkrasında avlanmak suretiyle, bir canlı türünün yok olması tehlikesine ya da ekolojik dengenin bozulması tehlikesine neden olunması halinde, failer hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir. Bu suçların koruma altına alınan doğal alanlarda işlenmesi halinde de ceza ağırlaşacaktır.

Özel kanunda düzenlenen bu suçların korunan doğal alanda işlenmesinin bileşik suç özelliğini gösterdiğini ifade etmek mümkündür. Bileşik suç, TCK m. 42'de "*Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Özel kanunlarda düzenlenen bu suçların korunan doğal alanda işlenmesi, bu suçlar bakımından suçun ağırlaştırıcı nedeni olduğundan (m.20) bileşik suç söz konusudur ve fail bu nitelikli halden cezalandırılır ayrıca korunan doğal alana zarar verme (m.21) suçundan cezalandırılmaz.

İnceleme konumuzu oluşturan suç ile çevreye karşı işlenen suçlar arasında da içtima ilişkisi söz konusu olabilir. Örneğin ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya kasten verilmesi sonucunda, korunan doğal alan veya bu alanın belirleyici unsurları da zarar görmüş olabilir. Bu ihtimalde fail aynı fiilden kaynaklanan hem çevrenin kasten kirletilmesi suçunu (TCK m.181) hem de korunan doğal alana zarar verme suçunu işlemiş olur.

barınmasına mahsus yerler yapılması, tarla açılması, işlenmesi, ekilmesi ve orman içinde yerleşilmesi yasaktır" şeklindedir.

- ³² Orman yakma suçu Kanun'un 110. maddesinde, "*Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak orman yangınına sebebiyet verenler üç yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak failin yangının söndürülmesine ve etkilerinin azaltılmasına yönelik çabaları veya meydana gelen zararın azlığı göz önünde bulundurularak, verilecek ceza yarısına kadar indirilir. Zararın belirlenmesinde yangın sonucu tamamen yanan ağaç ve ağaççıkların değeri, kısmen yanan ağaç ve ağaççıkların değerinde meydana gelen azalma, alt tabaka orman örtüsünün yanması nedeniyle oluşan zarar ve toprağın humuslu tabakasının yanması nedeniyle meydana gelen verim kaybı dikkate alınır. Kasten orman yakan kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Suçun, yangına müdahalenin geciktirilmesi veya yangının söndürülmesinin zorlaştırılması amacıyla ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli olacak yer, zaman veya şartlarda işlenmesi halinde faile verilecek ceza yarı oranında artırılır. Devletin güvenliğine karşı suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde devlet ormanlarını yakan kişi müebbet hapis ve yirmibin günden yirmibeşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu maddede yazılı suçların işlenmesi sebebiyle, ölüm veya yaralanmanın meydana gelmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı cezaya hükmolunur.*" şeklinde düzenlemiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere çevreye karşı suçlar birer tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Korunan doğal alana zarar verme suçu ise zarar suçu niteliğini taşımaktadır. Bu ihtimalde, zarar suçu ile tehlike suçu arasında asli norm –tali norm ilişkisinin bulunduğu³³, zarar suçunun tehlike suçuna göre asli norm taşıdığı ve bu anlamda failin cezai sorumluluğunun korunan doğal alana zarar verme suçu kapsamında tayin edilmesi gerektiği ileri sürülebilir ise de inceleme konumuzu oluşturan bu suç bizatihi tali norm olarak düzenlendiğinden ve çevrenin kasten kirletilmesi suçu bakımından daha ağır bir ceza öngörüldüğünden, failin çevrenin kasten kirletilmesi suçundan cezalandırılması gerekir.

V. YAPTIRIM VE MUHAKEME

Korunan doğal alana zarar verme suçu bakımından altı aya kadar hapis veya adli para cezası öngörülmüştür. Bu suç, re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlardandır. Görevli mahkeme 5235 sayılı Kanunun 11'inci maddesi uyarınca asliye ceza mahkemesidir.

Suç için öngörülen soyut ceza bir yıldan az süreli hapis cezası (TCK m. 49) olduğundan bu kısa süreli hapis cezası TCK'nın 50. maddesinde öngörülen seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilir. Bununla birlikte bu suçun tanımında hapis cezası ile adli para cezası seçenek olarak öngörüldüğünden, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adli para cezasına çevrilemeyecektir (TCK m.50/2). Ayrıca koşulları oluştuğu takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir (CMK 231/5).

SONUÇ

Milli Parklar Kanunu'nun 14. ve 21. maddesi, koruma altına alınan doğal alanların (milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları) cezai anlamda korunmasını sağlamaktadır. Bu alanlar, sahip oldukları özel doğal özellikleri nedeniyle hukuki açıdan farklı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Söz konusu suç, çevreye karşı işlenen diğer suçların aksine büyük ölçüde zarar suçu niteliğinde olup, suçun oluşabilmesi için gerçekleştirilen fiilin korunan doğal alanın kurucu unsurları üzerine etki doğurması ve bir zarar meydana getirmesi gerekmektedir. Bu anlamda Kanun'un 14'üncü ve 21'inci maddesinde yaptırım altına alınan suçta, doğal koruma alanı veya bu alanın içeriğini oluşturan unsurların somut bir şekilde tehlikeye atılması değil, özel koruma altındaki doğal alanlara zarar verilmesi ve bu anlamda bu alanlara yönelik somut ve belirli bir zarar yaptırım altına alınmış bulunmaktadır. Ayrıca Kanun'un 14'üncü maddesinde sayılan yasaklanmış eylemler genel olarak

³³ Koca ve Üzülmüş (n 2) 568; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 2) 833.

değerlendirildiğinde, fiilin işlenmesi sonucu meydana gelen zararın korunan doğal alanın unsurlarını, ekolojik özelliklerini bozabilecek ölçüde ve etkilemeye yetecek derecede bir yoğunlukta olması gerekmektedir.

Kanun'un 21'inci maddesinde yer verilen suç tanımı, tali ve tamamlayıcı bir hüküm niteliğindedir. Bu nedenle, korunan doğal alana veya bu alanın unsurlarına zarar verme eylemi daha ağır cezayı gerektiren bir suçu oluşturmadığı hallerde faili bu suçtan cezalandırmak gerekir.

KAYNAKÇA

Artuk ME, 'Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK m. 181)' 2014 1(1) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37-48.

Artuk ME, Gökçen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Adalet Yayınevi 2023).

Aygörmez GA, *Çevre Ceza Hukuku Cilt-I* (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021).

Demirtaş S, *Tehlike Suçları* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023).

Kaplan M, *İmar Kirliliğine Neden Olma Suçu* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2018).

Koca M ve Üzülmüş İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024).

Özdemir S, 'Ceza Hukuku Bağlamında İklim Değişikliği İle Mücadele' iç Şükrü Karatepe (ed), *İklim Adaleti* (İdeal Kent Yayınları No:54 2023).

Özen M, 'Çevreye Karşı İşlenen Suçlar (TCK m. 181, 182)' 2010 18(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9-43.

Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Seçkin Yayıncılık 2024).

Özgüç LE, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu* (On İki Levha Yayıncılık, 2020).

Taneri G, *Ne Bis İn İdem ve Kanunilik İlkesi'ne Göre Çevreye Karşı Suçlar* (Seçkin Yayınevi, 2021).

Ünal OG, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları* (Seçkin Yayınevi 2023).

Yılmaz H, ‘Milli Parkların Planlanması: Uzun Devreli Gelişme Planlarının İşlevi ve Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme’, (2023) 8(2) İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 635-662.

Yazar Beyanı	
Yazarların Katkıları	Bu çalışma tek yazarlıdır.
Mali Destek	Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı Beyanı	Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur.
Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi	Yazar, makalenin tüm süreçlerinde TRÜHFD’nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde TRÜHFD’nin, yayın ve editör kurullarının hiçbir sorumluluğunun olmadığını beyan etmektedir.